

Załącznik nr 1 do Uchwały nr 10457/2023
Zarządu Województwa Opolskiego
z dnia 18 września 2023 roku

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

SPECYFIKA MIGRACJI DO WOJEWÓDZTWA OPOLSKIEGO

*Dokument opracowany na potrzeby
programu regionalnego pn. Fundusze
Europejskie dla Opolskiego 2021-2027*

OPOLE, WRZESIEŃ 2023 R.

Opracowanie:

Joanna Piłat

Referat Zarządzania i Programowania

Departament Programowania Funduszy Europejskich UMWO

Spis treści:

1. WSTĘP	5
1.1 Dane statystyczne.....	6
1.2 Rynek pracy.....	6
1.3 Edukacja dzieci i młodzieży oraz opieka żłobkowa	8
2. Oczekiwania cudzoziemców w zakresie pobytu w województwie opolskim.....	9
3. Bariery, wyzwania i szanse związane z napływem imigrantów do województwa opolskiego.....	14
4. Działalność Centrum Integracji Cudzoziemców	16
5. Rekomendacje dla realizacji projektów na rzecz wsparcia cudzoziemców w ramach programu regionalnego FEO 2021-2027	17

1. WSTĘP

1. W ostatnich latach znacznie wzrosła w województwie opolskim skala zagranicznej imigracji ekonomicznej. W 2021 r. do systemu ubezpieczeń społecznych zgłoszono ponad 23 tys. cudzoziemców, liczba wydanych zezwoleń na pracę wzrosła do ponad 13 tys., natomiast oświadczeń o powierzeniu pracy cudzoziemcowi przekroczyła 133 tys. Najliczniejszą grupę cudzoziemców uzyskujących zezwolenia na pracę, a także podejmujących studia wyższe w opolskich uczelniach stanowią obywatele Ukrainy. Pracownicy z Ukrainy to w większości osoby młode, stosunkowo dobrze wykształcone i jednocześnie posiadające określone przygotowanie zawodowe. Są licznie reprezentowani w branżach tradycyjnie zatrudniających cudzoziemców, czyli takich, które zazwyczaj nie wymagają wysokich kwalifikacji. Mimo wykonywania pracy najczęściej niezgodnej z ich kwalifikacjami, Ukraińcy w większości są z niej zadowoleni. Ale oczekiwania co do charakteru zatrudnienia, a zwłaszcza wyższego wynagrodzenia dużej części spośród nich są wyższe niż obecnie podejmowane i uzyskiwane.
2. Imigracja z Ukrainy ma charakter komplementarny i wypełnia znaczne niedobory rodzimych pracowników na opolskim rynku pracy. Przedsiębiorcy dobrze oceniają cudzoziemskich pracowników. W sytuacji porównywalnych z pracownikami polskimi kosztów ich zatrudnienia oraz dodatkowych obciążeń wynikających ze świadczenia określonych usług, są otwarci na ich zatrudnianie. Wielu pracowników z Ukrainy aktualną pracę pozyskało właśnie dzięki bezpośrednim staraniom opolskich przedsiębiorców. Imigracja z Ukrainy jest czynnikiem, który w sposób bezpośredni pobudza popyt na określone dobra i usługi, i co za tym idzie wpływa na aktywność gospodarczą. Taką pobudzającą rolę spełniają także studenci z Ukrainy. Podobnie jak typowi imigranci ekonomiczni, obecnie pracują najczęściej na wtórnym rynku pracy, w branżach często oferujących zatrudnienie dla zagranicznej siły roboczej. Ich dosyć jednoznaczne deklaracje dotyczące pozostania po zakończonych studiach w Polsce, a także planów założenia własnej firmy, mogą oznaczać, że migracja edukacyjna przekształci się w stałą.
3. Niniejszy dokument powstał w celu ustalenia specyfiki migracji do województwa opolskiego, uwarunkowań związanych z tym procesem, cech społeczno – demograficznych obywateli państw trzecich przyjeżdżających na Opolszczyznę, ich oczekiwań oraz wyzwań dla regionu jakie niesie za sobą natężony ostatnio napływ imigrantów.
4. Dokument ten będzie miał charakter pomocniczy w szczególności przy realizacji działania 6.4 *Wspieranie integracji społeczno-gospodarczej obywateli państw trzecich, w tym migrantów* w ramach programu regionalnego *Fundusze Europejskie dla Opolskiego 2021-2027* (FEO 2021 – 2027). Niemniej jednak niektóre zawarte w nim rekomendacje można będzie wykorzystać przy określaniu warunków realizacji projektów w ramach innych działań FEO 2021-2027.

5. Dokument powstał w dużej mierze w oparciu o raport z realizacji badania Politechniki Opolskiej pn. *Problemy i wyzwania w zakresie integracji imigrantów w województwie opolskim. Perspektywa cudzoziemców*¹ zrealizowanego w okresie od listopada do grudnia 2022 r., na zlecenie Samorządu Województwa Opolskiego. Badanie dotyczyło imigrantów z Ukrainy, zarówno przedwojennych jak i uchodźców przybyłych po wybuchu wojny. Niemniej jednak, na potrzeby niniejszego dokumentu, a w konsekwencji zaplanowanych projektów, uznano, że część z rekomendacji można odnieść do sytuacji wszystkich osób spoza Unii Europejskiej przebywających na terenie województwa opolskiego.

1.1 Dane statystyczne.

1. Wg danych Urzędu do spraw Cudzoziemców z dnia 22.06.2023 r. w woj. opolskim przebywa 10 216 cudzoziemców, w tym najliczniejszą grupę stanowią imigranci z Ukrainy (8 056 osób), w dalszej kolejności z Białorusi (282 osoby), z Gruzji (197 osób) i z Mołdawii (153 osoby)². Dane te nie uwzględniają osób objętych ochroną czasową. Na podstawie rejestru obywateli Ukrainy i członków ich rodzin, którym nadano status cudzoziemca na podstawie specustawy, na terenie woj. opolskiego przebywa ok. 21 947 takich osób (stan na 25.06.2023 r.)³.
2. Liczba ubezpieczonych cudzoziemców w woj. Opolskim rośnie z roku na rok: w 2019 wynosiła 18 143, rok później – 20 261, a w 2021 - 23 285.
3. Ze względu na okoliczności związane z agresją Federacji Rosyjskiej grupa osób uciekających z Ukrainy przed wojną była bardzo specyficzna, gdyż przeważały w niej kobiety z dziećmi (ponad połowa migrantów z Ukrainy przyjechała do regionu opolskiego wraz z dziećmi (53,2%) i były to głównie kobiety, choć 26,9% osób przyjeżdżających z Ukrainy z dziećmi stanowili mężczyźni). Sytuacja w tym względzie jest dynamiczna, gdyż duża część imigrantów wraca do kraju lub przemieszcza się do innych województw oraz innych krajów UE, gdzie mogą znaleźć lepsze warunki na rynku pracy.

1.2 Rynek pracy.

1. Cudzoziemcy, w tym zwłaszcza specjaliści w niektórych zawodach, z określonym wykształceniem zwiększają zasoby regionalnego rynku pracy, wypełniając często lukę i podejmując pracę w zawodach mniej atrakcyjnych z punktu widzenia polskiego pracownika lub deficytowych, w których pracowników brakuje (np. medycznych). Z

¹ <https://www.opolskie.pl/wp-content/uploads/2023/03/Raport-z-realizacji-badania-Perspektywa-cudzoziemcow.pdf>

² <https://migracje.gov.pl/>

³ <https://dane.gov.pl/pl/dataset/2715,zarejestrowane-wnioski-o-nadanie-statusu-ukr/resource/48900/table>

tego punktu widzenia napływ osób uciekających przed wojną również ma pozytywny wpływ na regionalny rynek pracy.

2. W 2021 r. wojewoda opolski wydał 13,9 tys. zezwoleń na pracę cudzoziemcom (w 2020 r. 11,4 tys.), co stanowiło 2,8%, podobnie jak przed rokiem, a w 2015 r. – 1,9% wszystkich zezwoleń wydanych w kraju. Liczba wydanych zezwoleń była wyższa o 22,4% niż przed rokiem, a w porównaniu z 2015 r. zwiększyła się ponad 11-krotnie. Zdecydowana większość wydanych zezwoleń na pracę dotyczyła mężczyzn (77,7%).
3. Analizując strukturę wydanych zezwoleń według wieku można zaobserwować, że w województwie opolskim w 2021 r. najwięcej cudzoziemców, którym wydano pozwolenie na pracę było wśród osób w grupie wieku 25–34 lata (31,3%) oraz 35–44 lata (28,7%), a najmniej wśród osób powyżej 64 lat (0,2%) oraz w grupie wieku 60–64 lata (1,5%). W przypadku mężczyzn cudzoziemców największy udział stanowiły osoby w grupie wieku 25–34 lata (34,7%), natomiast wśród kobiet w grupie wieku 45–54 lata (28,6%).
4. W 2021 r. w województwie opolskim łącznie zezwolenia na pracę wydano obywatelom 48 państw. Najczęściej przyznawane były obywatelom Ukrainy. W analizowanym roku 75,4% cudzoziemców, którzy uzyskali zgodę na pracę, legitymowało się paszportami tego kraju. Odsetek wydawanych zezwoleń dla obywateli innych krajów był wyraźnie mniejszy. W 2021 r. zezwolenia na pracę najczęściej, oprócz obywateli Ukrainy otrzymywali mieszkańcy Indii – 3,9% ogólnej liczby wydanych zezwoleń, Uzbekistanu – 2,4% oraz Białorusi – 2,2%.
5. W 2021 r. najwięcej zezwoleń na pracę wydano dla pracodawców z sekcji przetwórstwo przemysłowe (2,6 tys.), które stanowiły 30,3% ogólnej liczby zezwoleń. Znaczny odsetek stanowiły zezwolenia wydane dla pracodawców z sekcji budownictwo (28,7% ogólnej liczby zezwoleń) oraz transport i gospodarka magazynowa (16,6%). Zezwolenia wydane w tych trzech sekcjach stanowiły łącznie 75,6% wszystkich wydanych zezwoleń na pracę⁴.
6. Wysoka aktywność zawodowa cechuje również nowo przyjezdnych imigrantów z Ukrainy. W różnym charakterze pracuje 66,2% respondentów badania pn. *Problemy i wyzwania w zakresie integracji imigrantów w województwie opolskim. Perspektywa cudzoziemców*. Kolejne 22,8% nie pracuje, ale jej poszukuje i jest gotowa podjąć zatrudnienie. Oznacza to, że niemal 90% respondentów to osoby aktywne zawodowo.
7. Zdecydowana większość uchodźców (62,7%) posiada zarówno określone kwalifikacje, jak i doświadczenie zawodowe. Kolejne 18,9% osób nie miało doświadczenia zawodowego, ale zdobyło już kwalifikacje zawodowe, a 8,1% to osoby bez kwalifikacji, lecz wcześniej pracujące. Jedynie 10,3% osób nie ma ani doświadczenia,

⁴ Cudzoziemcy na rynku pracy w województwie 31.03.2022 r. opolskim w 2021 r., US w Opolu, s. 1-3.

ani kwalifikacji, a zatem stanowią grupę dotychczas bierną zawodowo bez przygotowania zawodowego. Segmentacja zawodowa uchodźców jest zatem wewnątrznie zróżnicowana, tym niemniej uchodźców z Ukrainy można uznać za przygotowanych do wejścia na rynek pracy.

8. Dodatkowo – jak wskazano – niemal połowa spośród nich (48%) posiada wykształcenie wyższe, a wśród wyuczonych zawodów najliczniej reprezentowani są ekonomiści (18,9%), psychologowie i pedagodzy (14,9%), inżynierowie i technolodzy (10,8%) oraz medycy (8,4%), a w dalszej kolejności – przedstawiciele nauk humanistycznych i prawa (7,4%), usług osobistych (7,5%) oraz zarządzania (6,1%). Osoby pracujące w handlu, produkcji i transporcie stanowią dużo mniejszą grupę (odpowiednio: 4,2%, 4,6%, 1,4%)⁵.

1.3 Edukacja dzieci i młodzieży oraz opieka żłobkowa.

1. Przyjazd do regionu tak licznej grupy osób z Ukrainy bardzo silnie przełożył się na liczebność dzieci i młodzieży w przedszkolach i szkołach województwa opolskiego. W pierwszym okresie wojny liczba najmłodszych uchodźców kształtowała się na poziomie 4 300 i do chwili obecnej utrzymuje się na podobnym poziomie. Trzeba jednak mieć na uwadze, że liczba ta nie przekłada się na ogólną liczbę dzieci z Ukrainy, które przyjechały i pozostają w województwie opolskim, gdyż ok. 39%⁶ z nich nie uczęszcza tutaj do szkół – uczy się zdalnie w szkołach ukraińskich, a w przypadku dzieci młodszych, pozostaje pod opieką rodziny.

Szczegółowe dane w zakresie liczby dzieci i młodzieży - uchodźców z Ukrainy w przedszkolach i szkołach woj. opolskiego zostały przedstawione w poniższej tabeli.

Tabela 1 Liczba dzieci i młodzieży przybyłych z Ukrainy po wybuchu wojny i uczęszczających do opolskich przedszkoli i szkół.

	Stan na 20.06.2022 r.	Stan na 21.09.2022 r.	Stan na 19.12.2022 r.	Stan na 19.06.2023.r.
Liczba dzieci i młodzieży – uchodźców z Ukrainy w opolskich	4353	4128	4459	4089

⁵ Kubiciel-Lodzińska S., Solga B., Filipowicz M. *Wykwalifikowani uchodźcy z Ukrainy wyzwaniem dla rynku pracy*, Opole 2022, Horyzonty Polityki Tom 14, Nr 47 (2023) s. 194-195., <https://horyzontypolityki.ignatianum.edu.pl/HP/issue/view/119>

⁶ Stosunek liczby dzieci i młodzieży przybyłych z Ukrainy po wybuchu wojny i uczących się w opolskich szkołach do ogólnej liczby dzieci i młodzieży przebywających na terenie woj. Opolskiego w wieku szkolnym, którym nadano status cudzoziemca na podstawie specustawy.

przedszkolach i szkołach ⁷				
--	--	--	--	--

Źródło: https://dane.gov.pl/pl/dataset/2711,uczniowie-uchodzcy-z-ukrainy?page=1&per_page=20&q=&sort=-data_date&model=resources.

2. W przeciwieństwie do imigrantów przedwojennych, którzy relacje z innymi uczniami i nauczycielami oceniają w sposób niejednoznaczny (duży odsetek odpowiedzi niezdecydowanych), w przypadku uchodźców przeważają opinie pozytywne. Może to oznaczać, że szeroka i skoordynowana pomoc udzielana ukraińskim uchodźcom, jeśli chodzi o przyjęcie dzieci do szkół, w tym także przygotowanie kadry pedagogicznej w tym zakresie, skutkuje generalnie bardziej jednoznacznymi i pozytywnymi ocenami ze strony uchodźców⁸.
3. W przeciwieństwie do edukacji szkolnej zdecydowana liczba dzieci ukraińskich nie uczęszcza do opolskich przedszkoli. Wśród respondentów badania pn. *Problemy i wyzwania w zakresie integracji imigrantów w województwie opolskim (...)* takich osób jest 25,7%, a zatem sytuacja ta dotyczy co czwartego migranta z Ukrainy. Interesujące jednak, że w niemal jednakowym stopniu dotyczy ona zarówno migrantów przedwojennych, jak i uchodźców - 24% osób z pierwszej grupy i 27,3% z drugiej, posiada dzieci w przedszkolu.
4. Jeszcze mniejsze jest zainteresowanie wśród Ukraińców opieką żłobkową. Zaledwie 15,4% ogółu respondentów ww. badania ma dzieci w żłobku i sytuacja ta dotyczy 18,7% migrantów przedwojennych i 12,4% uchodźców. Oznacza to, że ponownie mniej więcej tyle samo osób z pierwszej i z drugiej grupy posiada takie doświadczenie, choć jednak zauważmy, że w nieco większym stopniu jest ono udziałem migrantów przedwojennych.

2. Oczekiwania cudzoziemców w zakresie pobytu w województwie opolskim.

1. Jednym z celów badania pn. *Problemy i wyzwania w zakresie integracji imigrantów w województwie opolskim (...)* było uzyskanie informacji dotyczących oczekiwanych przez migrantów zmian, które ułatwiłyby im pobyt i pracę w województwie opolskim. Na wykresie 1 zestawiono wyniki wskazane przez wszystkich badanych bez względu na charakter pobytu oraz cechę społeczno- demograficzną.

⁷ Dotyczy dzieci uciekających z Ukrainy po wybuchu wojny. W danych uwzględniono wszystkie placówki systemu oświaty za wyjątkiem szkół policealnych.

⁸ Raport z realizacji badania pn. *Problemy i wyzwania w zakresie integracji imigrantów w województwie opolskim. Perspektywa cudzoziemców*, Opole, grudzień 2022 r. <https://www.opolskie.pl/wp-content/uploads/2023/03/Raport-z-realizacji-badania-Perspektywa-cudzoziemcow.pdf>

2. Ponad 51% respondentów wskazała na ułatwienia w dostępie do wynajmu mieszkań. Jest to obecnie jedno z kluczowych wyzwań. W związku z pojawieniem się licznej grupy uchodźców problemem stała się kwestia wynajmu mieszkań (szczególnie w Opolu, gdzie według danych PESEL przebywa ich najwięcej). Jednym z rozwiązań było wsparcie udzielone przez Urząd Marszałkowski Województwa Opolskiego dla samorządów goszczących najliczniejsze grupy uchodźców na przygotowanie m.in. na ich potrzeby lokali interwencyjnych⁹.

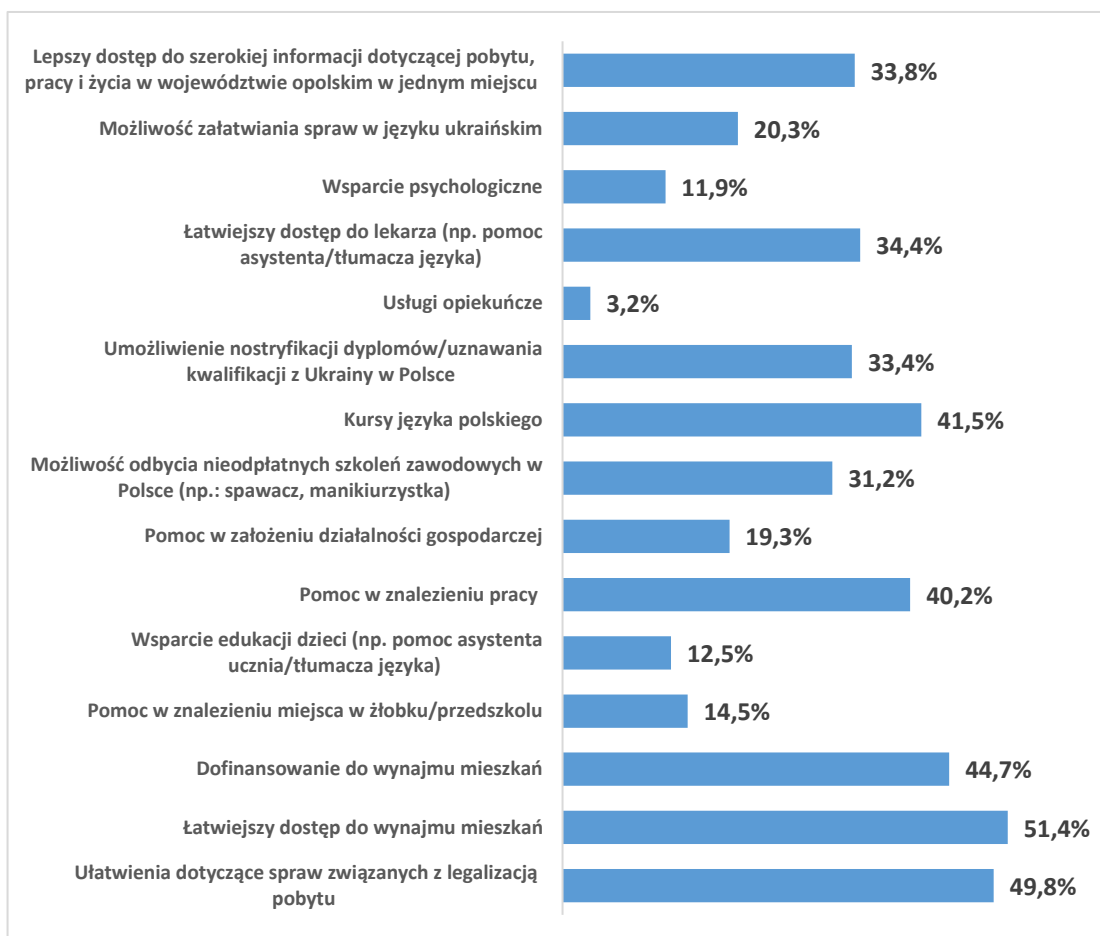
Blisko 45% respondentów wskazało na potrzebę pomocy w zakresie dofinansowania do wynajmu mieszkań. Około 50% badanych oczekiwałoby ułatwień dotyczących spraw związanych z legalizacją pobytu. To ogromne wyzwanie niemożliwe do rozwiązania na poziomie regionalnym.

3. Dla ponad 41% respondentów ważną rzeczą mogącą ułatwić im funkcjonowanie w regionie jest dostęp do kursów językowych. Te działania są już realizowane i są skierowane głównie do uchodźców, którzy mają możliwość uczestniczenia w kursach języka polskiego¹⁰.
4. Respondenci oczekiwali także pomocy w znalezieniu pracy. Z badań wiadomo, że kilkanaście procent migrantów przedwojennych i nawet kilkadziesiąt procent uchodźców ma wykształcenie wyższe, często w zawodach deficytowych w województwie opolskim. Ten potencjał warto byłoby wykorzystać, aby nie dochodziło do dekwalfikacji, a w dłuższym okresie do niewykorzystania osób z wysokimi kwalifikacjami.
5. Zwracano także uwagę na łatwiejszy dostęp do: informacji pobytowych (aby były w jednym miejscu) – 33,8%, do lekarza (np. pomoc asystenta/tłumacza) – 33,4%, nostryfikacji dyplomu/uznawania kwalifikacji z Ukrainy – 33,4%, możliwość udziału w nieodpłatnych szkoleniach zawodowych – 31,2%.

⁹ Samorząd Województwa Opolskiego na remont i wyposażenie mieszkań dla uchodźców przeznaczył 5 milionów 200 tysięcy złotych. Pieniądze przeznaczone były dla samorządów, które przyjęły uchodźców. Do projektu przystąpiło 18 gmin, w których zakładano wyremontowanie 53 lokali z miejscami dla około 200 osób. Więcej informacji na stronie: <https://www.opolskie.pl/2022/06/ogromne-wsparcie-dla-uciekajacych-przed-wojna/>

¹⁰ Według danych Centrum Integracji Cudzoziemców na koniec 2022 r. w kursach języka polskiego wzięło udział około 160 osób, ponadto 80 obcokrajowców korzystało z kursów języka polskiego medycznego. Z lekcji języka polskiego jako obcego skorzystało też 50 dzieci.

Wykres 1 Oczekiwania cudzoziemców zamieszkujących na terenie woj. opolskiego

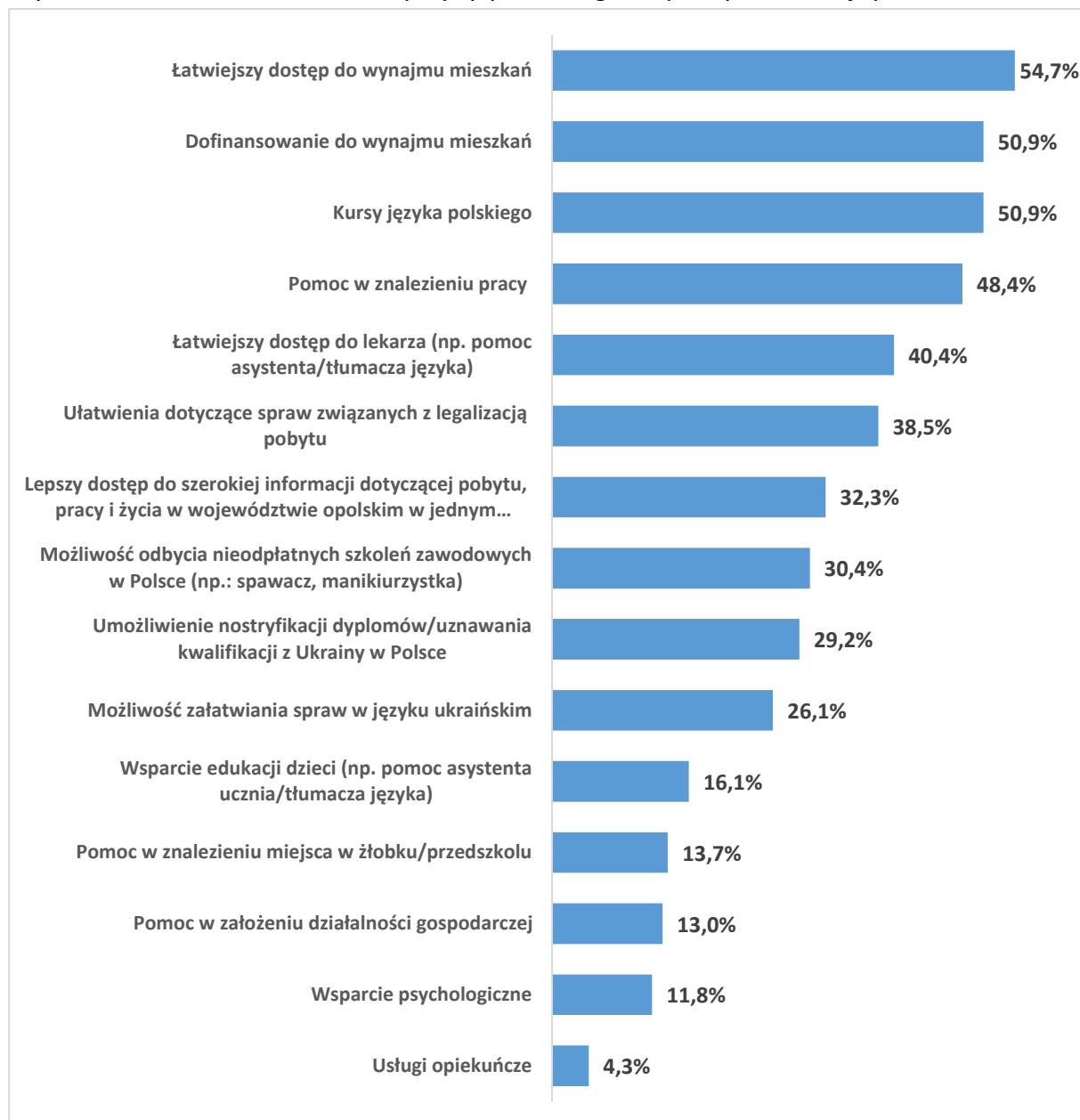
Źródło: na podstawie odpowiedzi respondentów badania pn. Problemy i wyzwania w zakresie integracji imigrantów w województwie opolskim (...).

6. Wyniki badań przeanalizowano także w podziale na migrantów przedwojennych oraz uchodźców. Pomiedzy obiema grupami występowały różnice w zakresie zmian, które w ich opinii warto byłoby wprowadzić, aby ułatwić obcokrajowcom (w tym przede wszystkim obywatelom Ukrainy) pobyt i pracę w Polsce.
7. Dla migrantów przedwojennych najważniejsze byłyby ułatwienia dotyczące spraw związanych z legalizacją pobytu, na co wskazało ponad 62% badanych. W drugiej kolejności pod względem częstotliwości wskazań był łatwiejszy dostęp do wynajmu mieszkań (48%) oraz możliwość uzyskania dofinansowania do wynajmu mieszkań (38%). Zwrócono także uwagę na konieczność wprowadzenia ułatwień w zakresie uznawania kwalifikacji zdobytych w Ukrainie oraz nostryfikacji ukraińskich dyplomów. Ponad 35% badanych Ukraińców, którzy przebywali w regionie jeszcze przed wybuchem wojny w Ukrainie oczekiwałyby, aby informacje dotyczące pracy i pobytu w regionie były lepiej dostępne, najlepiej w jednym miejscu (np. platforma internetowa, poradnik). Ważnym ustaleniem jest też to, że dla 1/3 migrantów przedwojennych istotna jest też możliwość odbywania kursów zawodowych, kursów języka polskiego oraz pomoc w znalezieniu zatrudnienia. Można więc sądzić, że rozwój sfery doradztwa zawodowego w województwie opolskim skierowany dla

cudzoziemców byłby jak najbardziej potrzebny. Ponad ¼ badanych oczekiwałaby pomocy w założeniu działalności gospodarczej. Pozostałe potrzeby, takie jak: pomoc w znalezieniu miejsca w żłobku i przedszkolu (15,3%), możliwość załatwiania spraw w języku ukraińskim (14%), wsparcie psychologiczne (12%), były wykazywane rzadziej. Tylko niespełna 9% oczekiwałoby wsparcia edukacji dzieci (asystent/tłumacz), a 2% wskazało usługi opiekuńcze.

8. W grupie uchodźców oczekiwania w zakresie zmian mogących ułatwić pobyt i funkcjonowanie w Polsce są nieco inne (wykres 2). Dla ponad połowy respondentów ważne były przede wszystkim kwestie mieszkaniowe, w tym łatwiejszy dostęp do wynajmu i jego dofinansowanie. Warto podkreślić, że ponad połowa badanych uważa, że pomocne dla nich byłyby kursy języka polskiego oraz pomoc w znalezieniu pracy (48%). Ponad 40% migrantów wojennych chciałoby móc skorzystać z pomocy asystenta/tłumacza podczas wizyt lekarskich. Ich zdaniem potrzebne byłyby też ułatwienia dotyczące spraw związanych z legalizacją pobytu (38,5%). Dla około 1/3 badanych ważny byłby lepszy dostęp do szerokiej informacji dotyczącej pobytu i pracy, która byłaby zgromadzona w jednym miejscu, umożliwienie nostryfikacji dyplomów oraz możliwość odbycia nieodpłatnych szkoleń zawodowych. Około 26% badanych wskazało na możliwość załatwienia spraw w języku ukraińskim. Nieco rzadziej wymieniane były wsparcie edukacji dzieci (asystent/tłumacz) – 16,1% (niemalże dwa razy częściej niż w grupie migrantów przedwojennych), pomoc w znalezieniu miejsca w żłobku/przedszkolu (13,7%), pomoc w założeniu działalności gospodarczej (13%). Tylko 11% badanych oczekiwałoby wsparcia psychologicznego (w grupie migrantów przedwojennych było to 12%), a nieco ponad 4% potrzebowałoby wsparcia w zakresie usług opiekuńczych.

Wykres 2 Oczekiwania Ukraińców przybyłych do regionu po wybuchu wojny

Źródło: na podstawie odpowiedzi respondentów badania pn. Problemy i wyzwania w zakresie integracji imigrantów w województwie opolskim (...).

9. Do najważniejszych potrzeb, zarówno Ukraińców przybyłych przed wojną jak i uchodźców wojennych należą:
- kwestie mieszkaniowe (m.in. dofinansowanie do mieszkań),
 - ułatwienia dotyczące spraw związanych z legalizacją pobytu,
 - pomoc w znalezieniu pracy,
 - kursy języka polskiego,
 - lepszy dostęp do szerokiej informacji dotyczącej pobytu, pracy i życia w regionie,
 - łatwiejszy dostęp do lekarza (np. pomoc asystenta/tłumacza języka),

- edukacja nieformalna dzieci, młodzieży i dorosłych ,
- tworzenie płaszczyzn do wspólnej integracji z organizacjami pozarządowymi (wspólne odkrywanie kultury i historii regionu, koncerty, pikniki oraz wszystkie inne formy społecznej integracji),
- kursy języka ukraińskiego dla osób na co dzień pracujących z uchodźcami,
- stworzenie systemu wsparcia przedsiębiorców zatrudniających studentów z Ukrainy.

3. Bariery, wyzwania i szanse związane z napływem imigrantów do województwa opolskiego.

1. Konkurencyjność pod kątem atrakcyjności ofert pracy, ich dopasowania do posiadanych kwalifikacji i zarobków dostępnych w ościennych województwach, w tym przede wszystkim na Dolnym Śląsku powoduje, że duża część imigrantów opuszcza region w celu znalezienia lepiej płatnej i spełniającej ich oczekiwania pracy. Kluczowe jest więc odpowiednie, dopasowane do potrzeb wsparcie, w postaci m.in. doradztwa zawodowego, pośrednictwa pracy, kursów języka polskiego, szkoleń dopasowujących posiadane kwalifikacje do potrzeb konkretnych pracodawców i zapobiegających ich deprecjacji, szkoleń i staży zawodowych.
2. Inną kwestią jest problem nostryfikacji dyplomów, w tym zwłaszcza osób przybyłych z Ukrainy, z których ponad połowa ma wyższe wykształcenie. Należy wzmocnić doradztwo w tym zakresie, w tym we współpracy z Międzynarodową Organizacją ds. Migracji, która realizuje projekt *Wsparcie techniczne w celu ułatwienia integracji społecznej i zawodowej obywateli państw trzecich w Polsce, w tym osób uciekających z Ukrainy*. Jednym z komponentów projektu jest *Rynek pracy – wsparcie władz Polski w usprawnieniu procedur identyfikacji i uznawania umiejętności i kwalifikacji uzyskanych w Ukrainie przez przedstawicieli wybranych zawodów*.
3. Działania z zakresu integracji cudzoziemców na rynku pracy należy kierować również do pracodawców. Wyzwaniem jest skuteczne zarządzanie różnorodnością w firmach i dążenie do zatrudniania w większym stopniu imigrantów w załogach mieszanych, co stwarzałoby większe możliwości nie tylko w obszarze integracji ekonomicznej, ale także społecznej. Jednocześnie należy inicjować i rozwijać współpracę z lokalnymi firmami i organizacjami branżowymi w celu znalezienia pracy lub stażu zawodowego dla zainteresowanych imigrantów.
4. W przypadku uchodźców z Ukrainy większość to osoby z wysokimi kwalifikacjami w zawodach deficytowych z punktu widzenia opolskiego rynku pracy (np. zawodach medycznych i okołomedycznych). Wyzwaniem jest wykorzystanie ich umiejętności, w tym przede wszystkim stworzenie odpowiednich warunków zachęcających te osoby do pozostania w regionie (np. udostępnianie mieszkań, dodatki mieszkaniowe, tzw.

„zachęty dla lekarzy”). Podobne podejście można zastosować wobec studentów napływających z innych krajów, w tym przede wszystkim z Ukrainy.

5. Wobec wzrastającej w regionie liczby osób w wieku senioralnym, często wymagających wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, należy zwrócić szczególną uwagę na możliwość zatrudniania imigrantów w opiece nad osobami starszymi. W tym kontekście można realizować szkolenia związane z tą branżą, wysokiej jakości usługi społeczne oraz kampanie na rzecz tworzenia dobrego wizerunku imigrantów zatrudnianych w tym sektorze gospodarki i wzrostu świadomości znaczenia wykonywanej przez nich pracy. W kontekście zatrudniania w przedmiotowym zawodzie warto wykorzystać wyniki analizy powstałej w ramach projektu pn. *Wsparcie techniczne w celu ułatwienia integracji społecznej i zawodowej obywateli państw trzecich w Polsce, w tym osób uciekających z Ukrainy*¹¹.
6. Akceptacja wobec pobytu w Polsce Ukraińców, jest wciąż bardzo wysoka (w przeciwieństwie do akceptacji innych narodowości, w tym np. z krajów Bliskiego Wschodu i Afryki). Niemniej jednak badania pokazały, że Polacy mają także obawy związane z obecnością osób uciekających przed wojną. Wskazywano przede wszystkim na pojawienie się nierówności społecznych, tj. pierwszeństwo obywateli Ukrainy w dostępie do lekarza, miejsca w przedszkolu, finansowania z podatków Polaków świadczeń dla uchodźców. Obawy te niekoniecznie poparte są faktami, niemniej jednak funkcjonują w społecznej świadomości, co długookresowo może rodzić napięcia¹². To implikuje konieczność realizacji wsparcia na rzecz zwiększenia świadomości i tolerancji społeczeństwa przyjmującego, w tym formie kampanii społecznych oraz wspólnych aktywności dla mieszkańców i imigrantów. Ważne przy tym jest zaproszenie do wspólnych aktywności rodzin z dziećmi oraz zaangażowanie w ich realizację placówek systemu oświaty i organizacji pozarządowych. Szkołę powinno się postrzegać jako kluczowe miejsce do integracji dzieci ze środowisk migranckich.
7. Biorąc pod uwagę liczbę dzieci uchodźczych w placówkach edukacyjno-opiekuńczych należy wdrożyć działania ułatwiające im dostęp, zwłaszcza do przedszkoli i żłobków. W tym zakresie ważne jest zarówno przełamywanie barier językowych, zatrudniając na przykład asystentów dzieci obcojęzycznych i inne osoby z odpowiednimi kwalifikacjami w placówkach systemu oświaty i żłobkach, jak i zwiększając dostęp do

¹¹ Analiza Międzynarodowej Organizacji ds. Migracji dostępna na stronie <https://poland.iom.int/sites/g/files/tmzbd11346/files/analiza-porownawcza-wybranych-zawodow-w-polsce-i-ukrainie.pdf>

¹² Kubiciel – Łodzińska S. Kownacka K. *Migranci wojenni z Ukrainy. Opinie Polaków na temat ich pobytu oraz zakresu udzielanej im pomocy* Studia Politologiczne vol. 68 Studia i analizy DOI:10.33896/SPolit.2023.68.13, <http://www.studiapolitologiczne.pl/Migranci-wojenni-z-Ukrainy-nOpinie-Polakow-na-temat-ich-pobytu-noraz-zakresu-udzielanej,168547,0,2.html> s. 238-247.

informacji, w której placówce i na jakich zasadach można znaleźć opiekę nad dzieckiem.

8. Skala wsparcia socjalnego dla uchodźców z Ukrainy może stać się źródłem przyszłych napięć społecznych dlatego tak ważne jest nie tyle wdrażanie dodatkowych benefitów dla tej grupy ale wsparcie systemu informacji o korzystaniu ze świadczeń społecznych, w tym realizowane we współpracy instytucji publicznych z organizacjami pozarządowymi.
9. W obszarze zdrowia ważne jest zwiększenie dostępu cudzoziemców, w tym zwłaszcza uchodźców z Ukrainy nie tylko do bieżącej opieki zdrowotnej ale również do udziału w programach zdrowotnych, w tym do szczepień dzieci oraz do usług specjalistycznych, poprzez rozpowszechnienie informacji w języku ukraińskim oraz innych form wsparcia umożliwiających sprawne poruszanie się po lokalnym systemie opieki zdrowotnej. Warto stworzyć bazę lekarzy praktykujących w województwie opolskim, posługujących się językiem obcym i udostępnić ją zainteresowanym w punktach obsługi cudzoziemców i poprzez organizacje pozarządowe.
10. Część zadań dotyczących wsparcia imigrantów powinna być realizowana przez organizacje pozarządowe lub we współpracy z organizacjami pozarządowymi. W zakresie wsparcia z obszaru rynku pracy w realizację działań powinni zostać zaangażowani również partnerzy społeczni tj. zwłaszcza organizacje pracodawców i pracowników. Dlatego należy wspierać te podmioty budując ich potencjał i angażując w realizację projektów. Powinno się również aktywizować społeczność imigranckie i ich liderów, pomagając w zakładaniu organizacji pozarządowych i realizacji aktywności na rzecz integracji cudzoziemców i społeczeństwa przyjmującego.

4. Działalność Centrum Integracji Cudzoziemców

1. W województwie opolskim, jako jednym z pierwszych regionów w Polsce, powstało Centrum Integracji Cudzoziemców (CIC). Podmiot ten został utworzony ze środków Funduszu Azylu, Migracji i Integracji i do tej pory zakres działań obejmował:
 - kursy z języka polskiego jako obcego dla osób dorosłych,
 - kursy z języka polskiego z językiem branżowym medycznym,
 - kursy z języka polskiego jako obcego dla dzieci,
 - kursy adaptacyjne,
 - pomoc psychologa i doradcy zawodowego,
 - pomoc prawna,
 - tłumaczenia pisemne przysięgłe,
 - usługi asystenckie dla cudzoziemców,
 - refundację kosztów poświadczania dokumentów przez notariusza,
 - refundację kosztów półkolonii/kolonii/obozów dla dzieci cudzoziemskich,
 - warsztaty, pikniki integracyjne, bilety wstępu do placówek kulturalno-rekreacyjnych.

2. W ramach działania 6.4 FEO 2021-2027 rekomenduje się kontynuację finansowania CIC ze środków EFS + i rozszerzenia jego działalności o kwestie związane m.in. z:
 - aktywizacją zawodową (tj. pośrednictwo pracy i szkolenia zawodowe),
 - wsparciem i rozwojem potencjału organizacji społeczeństwa obywatelskiego do realizacji działań na rzecz obywateli państw trzecich, umożliwienie korzystania ze szkoleń, tj. kształtowanie i rozwój umiejętności kadry zajmującej się problematykę cudzoziemską (szkolenia dla przedstawicieli instytucji/ podmiotów wspierających cudzoziemców),
 - współpracą z przedstawicielami poszczególnych powiatów, urzędów i organizacji pozarządowych, a także przedsiębiorców oraz przedstawicieli cudzoziemców w celu wypracowania wspólnych przedsięwzięć służących rozwiązaniu problemów, na które napotyka się w procesie adaptacji i integracji cudzoziemców,
 - wspólnymi aktywnościami dla imigrantów i społeczeństwa przyjmującego,
 - kampaniami świadomościowymi na rzecz obywateli państw trzecich.

5. Rekomendacje dla realizacji projektów na rzecz wsparcia cudzoziemców w ramach programu regionalnego FEO 2021-2027

1. Wsparcie realizowane w ramach FEO 2021-2027 musi uwzględniać demarkację i komplementarność z przedsięwzięciami finansowanymi z innych środków publicznych.
2. Przy planowaniu i realizacji działań na rzecz włączania imigrantów należy zaangażować samych cudzoziemców oraz przedstawicieli organizacji pozarządowych, społeczności migranckiego pochodzenia, np. poprzez włączanie ich do grup roboczych czy też innych gremiów mających wpływ na programowanie wsparcia.
3. Cudzoziemcy (w tym absolwenci uczelni wyższych i szkół średnich) powinni mieć możliwość udziału w szeroko rozumianej aktywizacji zawodowej, w tym w szkoleniach, np. w celu uzyskania kwalifikacji w zawodzie opiekuna osób wymagających wsparcia w codziennym funkcjonowaniu (działanie 5.1 i 5.11 FEO 2021-2027).
4. Dzieci ze środowisk imigranckich powinny być włączane w edukację i wszystkie aktywności realizowane na poziomie szkół i przedszkoli (działania: 5.6, 5.7, 5.9, 5.10, 6.4 FEO 2021-2027). W tym celu rekomenduje się m.in.:
 - a) zatrudnianie asystentów ucznia o specjalnych potrzebach edukacyjnych,
 - b) realizację zajęć wyrównawczych i nauki języka polskiego,
 - c) doskonalenie umiejętności, kompetencji lub kwalifikacji personelu szkół, placówek systemu oświaty i ośrodków wychowania przedszkolnego niezbędnych w pracy z dziećmi z rodzin obywateli państw trzecich,

- d) wsparcie psychologiczne dla dzieci z rodzin obywateli państw trzecich w ramach szkół, placówek systemu oświaty i ośrodków wychowania przedszkolnego,
 - e) dostosowanie placówek systemu oświaty i ośrodków wychowania przedszkolnego do potrzeb dzieci z rodzin obywateli państw trzecich,
 - f) integracja rodziców ze społecznością szkolną oraz wprowadzenie ich w specyfikę polskiego systemu oświaty.
5. Szczególna uwaga powinna zostać poświęcona integracji rodzin z dziećmi (działania 5.6 i 6.4 FEO 2021-2027). W tym celu rekomenduje się:
- a) realizację zajęć pozalekcyjnych,
 - b) finansowanie dostępu do rekreacji i miejsc spędzania wolnego czasu
 - c) organizowanie kolonii, półkolonii,
 - d) pomoc psychologiczną,
 - e) organizowanie wspólnych aktywności dla rodzin obywateli państw trzecich, w tym osób uciekających przed agresją zbrojną z Ukrainy i społeczeństwa przyjmującego, takich jak: pikniki edukacyjne, wydarzenia kulturalne, warsztaty, zajęcia dla dzieci.
6. Projekty powinny uwzględniać działania świadomościowe, w tym pod kątem informacyjnym np. z zakresu rynku pracy (dla pracodawców i potencjalnych pracowników z państw trzecich) oraz mającym na celu zwiększenia akceptacji społeczeństwa przyjmującego wobec cudzoziemców (działanie 6.4 FEO 2021-2027).
7. W ramach projektów powinno się zakładać wsparcie dla podmiotów (np. organizacji pozarządowych, instytucji samorządowych/rządowych, szkół) zajmujących się imigrantami, w tym zwłaszcza w zakresie szkoleń ich przedstawicieli z postugiwania się językiem ukraińskim.
8. Wsparcie powinno zostać ukierunkowane również na inwestycje w mieszkania dla obywateli z państw trzecich, w tym zwłaszcza uchodźców z Ukrainy ze szczególnym uwzględnieniem osób posiadających kwalifikacje w zawodach deficytowych (np. kadry medycznej) (działania 6.4, 7.1 („zachęty dla lekarzy”) FEO 2021-2027). Inwestycje w mieszkalnictwo wymagają zwiększenia poziomu cross-finansingu w projektach finansowanych z EFS+.
9. Wszystkie projekty powinny obligatoryjnie zakładać element budowania potencjału organizacji pozarządowych działających na rzecz obywateli państw trzecich.
10. Dzieci ze środowisk migracyjnych powinny mieć dostęp do wsparcia w ramach regionalnych programach zdrowotnych (działanie 7.1 FEO 2021-2027). W projektach dotyczących tego obszaru powinno się uwzględnić materiały informacyjno-promocyjne zachęcające do udziału w programie, opracowane w języku osób, do których kierowane jest wsparcie.

